

DOI: 10.25140/2411-5215-2021-4(28)-170-176

УДК 330.34:332.142

JEL Classification: R11; R13; O10

Семен Ханін

кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту,
маркетингу та публічного адміністрування
ЗВО «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая» (Київ, Україна)
E-mail: felix@ukr.net. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0003-1520-9504>

Марта Дергалюк

кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки і підприємництва
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (Київ, Україна)
E-mail: marta17.06@ukr.net. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0002-9244-1625>
ResearcherID: [ABG-1612-2021](https://orcid.org/ABG-1612-2021)

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ АКТИВІЗАЦІЇ ДЕТЕРМІНАНТ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ
В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ**

У статті за використанням системно-функціонального підходу обґрунтовано організаційно-економічні засади активізації детермінант інтелектуально-інноваційного розвитку регіональних економічних систем в умовах цифровізації економічних процесів. З'ясовано, що детермінуючим чинником забезпечення розвитку регіону виступає наявний інтелектуальний капітал та інноваційний потенціал, а також результативний організаційно-економічний механізм їх активізації та використання в умовах цифровізації економічних процесів. Для проведення дослідження було використано системно-функціональний підхід. Обґрунтовано складові організаційно-економічного забезпечення активізації детермінант інтелектуально-інноваційного розвитку регіонів в умовах цифровізації, до яких відносяться: фінансово-інвестиційна, техніко-технологічна, інституційно-правова, інформаційно-логістична та матеріально-ресурсна складові. Формування організаційно-економічних засад за використанням системно-функціонального підходу до формалізації активізації детермінант інтелектуально-інноваційного розвитку регіональних економічних систем в умовах цифровізації сприятиме досягненню поставлених цілей стратегічного розвитку регіонів.

Ключові слова: детермінанти; організаційно-економічні засади; цифровізація; регіон; регіональна економічна система; інтелектуально-інноваційний розвиток регіонів; постіндустріальна економіка.

Рис.: 1. Бібл.: 9.

Постановка проблеми. Глобалізаційні відносини сприяють постіндустріальному суспільному розвитку, що зокрема проявляється і в розвитку цифрових технологій та провокує трансформацію всіх сфер соціально-економічного життя. Сьогодні спостерігається швидкий перехід від індустріального розвитку до постіндустріального, зокрема, загальна цифровізація економіки, зміна соціально-економічного укладу, що формує новітню культурну, економічну, соціальну, технологічну реальність та повністю модернізує звичні системи, у тому числі таку, як регіональна економічна система. Такі трансформаційні зміни зумовлюють пошук нових організаційно-економічних основ залучення інтелектуально-інноваційних детермінант розвитку, що зумовлює необхідність їх ґрунтовного вивчення та наукову спрямованість цього дослідження.

Сучасні умови розвитку постіндустріального суспільства доводять безальтернативність розвитку економічних систем за рахунок інтелектуально-інноваційних детермінант. У свою чергу, нові виклики становлення постіндустріального суспільства, такі як цифровізація економічних процесів, зумовлюють необхідність активізації розвиткових процесів економічних систем, у тому числі регіонального рівня.

Детермінуючим чинником забезпечення розвитку регіону виступає наявний інтелектуальний капітал та інноваційний потенціал, а також результативний організаційно-економічний механізм їх активізації та використання в умовах цифровізації економічних процесів. Консолідація інтелекту та інновацій у економічних системах створює нові, нестандартні та конкурентні рішення, які за допомогою цифровізації економіки забезпечують стійкість розвитку економічних систем різних рівнів, у тому числі й регіональної економічної системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасними науковцями, що сформували теоретичні засади інноваційної теорії та інтелектуалізації розвитку вітчизняної економіки та її регіонів, вважають О. Амошу, П. Бубенка, М. Бутка, З. Варналія, В. Гейця, Н. Верхоглядову, Б. Гаврилишина, Б. Данилишина, Я. Жаліла, Д. Клинового, С. Тульчинську, Л. Федулову [1; 2; 4-8] та інших економістів. На рівні організаційно-економічного управління процесами активізації регіонального розвитку у напрямі приділення уваги інтелектуально-інноваційним детермінантам як основним чинникам забезпечення стійкості розвитку регіональних економічних систем зосереджено увагу у публікаціях О. Попело, Р. Тульчинського, Б. Дергалюка [2; 3; 9] та інших науковців.

Виділення недосліджених частин загальної потреби. Проте економічні та суспільні виклики останньої світової кризи поставили нові завдання перед економістами в напрямку активізації детермінуючих чинників економічного розвитку на рівні регіонів. Тому необхідно формалізувати процеси інтелектуальної та інноваційної трансформації економічних систем та їхній вплив на результативність розвитку регіонів в умовах цифровізації економіки.

Незважаючи на велику кількість публікацій щодо проблеми інтелектуально-інноваційного розвитку, ефективності застосування інтелектуального капіталу та становлення цифрової економіки в суспільних науках маємо констатувати відсутність публікацій щодо активізації економічних стимулів, засадничих концепцій, механізмів економічного розвитку регіонів в контексті організаційно-економічних засад активізації інтелектуально-інноваційної активізації інтенсифікації розвитку регіонів. Це зумовлює поглиблення наукового пошуку в напрямку обґрунтування організаційно-економічних засад активізації детермінант інтелектуально-інноваційного розвитку регіонів в умовах цифровізації.

Метою дослідження виступає обґрунтування організаційно-економічних засад активізації детермінант інтелектуально-інноваційного розвитку регіонів в умовах цифровізації. Для окресленої мети в дослідженні було поставлено та вирішено такі завдання:

- доведено доцільність наукового пошуку щодо обґрунтування організаційно-економічних засад активізації детермінант інтелектуально-інноваційного розвитку регіонів в умовах цифровізації;
- обґрунтовано використання системно-функціонального підходу щодо об'єкта дослідження;
- розглянуто управлінські засади активізації інтелектуально-інноваційних детермінант, що базуються на різних концептуальних положеннях щодо типу управлінського реагування на імпульси розвитку, методи управління, способи організації управлінського впливу;
- обґрунтовано складові організаційно-економічного забезпечення активізації інтелектуально-інноваційних детермінант розвитку регіонів в умовах цифровізації.

Методологічний базис дослідження. Для обґрунтування організаційно-економічних засад активізації інтелектуально-інноваційних детермінант розвитку регіонів із урахуванням процесів цифровізації у дослідженні було використано системно-функціональний підхід. Системний підхід дає можливість системно підійти до розгляду організаційних та економічних засад щодо регіональної економічної системи з урахуванням усіх принципів системності, відповідно до яких система, складаючись із певних підсистем, виступає підсистемою вищого порядку, у цьому випадку національної економіки. Докладання зусиль стосовно інтелектуально-інноваційних детермінант сприятиме отриманню синергійного ефекту щодо всієї регіональної економічної системи та її суб'єктів.

Функціональний підхід дає можливість визначити функціональні пріоритети у спрямуванні детермінант економічного розвитку регіонів в умовах цифровізації, до яких відносять інтелектуально-інноваційні детермінанти. Відповідно до функціональ-

ного підходу організаційно-економічні засади мають певне пріоритетне спрямування відповідно до напрямів розвитку регіональних систем. При цьому, застосування функціонального підходу до активізації інтелектуально-інноваційних детермінант розвитку регіонів в умовах цифровізації визначає не лише стратегічно-орієнтовані напрями докладання зусиль, а й концентрується на розподілі ресурсних, енергетичних, інформаційних потоків та забезпеченні економічної безпеки розвитку регіональних систем. Функціональна спрямованість розподілення ресурсів дозволяє оптимізувати інфраструктурне забезпечення інтелектуально-інноваційних процесів, адаптувати регіональну економічну систему до змін та створювати нестандартні, нові, функціонально-орієнтовані структури, рішення, процеси тощо, які спроможні дати детермінуючий поштовх для розвиткових процесів регіонів. Також необхідно зазначити, що використання системно-функціонального підходу дає можливість усунути та нівелювати недоліки окремо системного та функціонального підходів.

Виклад основного матеріалу. Як уже зазначалось, інтелектуально-інноваційні детермінанти розвитку регіональної економічної системи досліджуються сучасними науковцями в різних інтерпретаціях, що ще раз актуалізує даний напрям дослідження. Розглядаючи інтелектуально-інноваційні зрушення, колектив авторів під керівництвом Л. Федулової стверджує, що відбувається перехід економічних систем на інтелектуалізовану парадигму розвитку [4]. Автори зауважують, що процеси перетворення знаннєвої активності на інтелектуальну економіку сприяють становленню постіндустріальної економіки. При цьому інновації виступають активізатором інтелектуальної економіки, що проявляється через перехід виробничих, ресурсоємних економічних систем на знаннєвоємну продукцію [4]. Отже, з погляду сутності інтелектуально-інноваційні детермінанти є взаємодоповнюваними каталізаторами переходу регіональної економіки на новий рівень економічного розвитку відповідно до парадигми становлення постіндустріальної економіки.

В активізації та результативності інтелектуально-інноваційних детермінант розвитку економічних систем інші науковці віддають пріоритетну роль знанням та творчому потенціалу персоналу [1, с. 40]. Не применшуючи значення інтелектуального капіталу та компетенцій персоналу в розробці й освоєнні нових технологій, на регіональному рівні інтелектуально-інноваційні детермінанти активізуються, на нашу думку, накопиченим інтелектуальним потенціалом та вмотивованістю трудових ресурсів до модернізаційних змін в умовах цифровізації економічних процесів.

Досліджуючи процеси економічного розвитку, Б. Дергалюк стверджує, що інтелектуально-інноваційний розвиток регіонів має бути результатом структурних змін національного господарства під впливом глобалізаційних трансформацій [3, с. 18]. Зазначений вчений розкриває систему заходів та умов, необхідних для активізації інтелектуально-інноваційної модернізації економічної системи:

- встановлення економічних відносин між науковими та освітніми установами регіонів з секторами виробництва продукції із урахуванням специфічних можливостей та регіональних потреб;
- інституційна підтримка технологічно-орієнтованих сфер економічної діяльності, що розробляють та реалізують інноваційномістку, конкурентоспроможну на глобальних ринках продукцію;
- мотивування приватного сектору економіки до виробництва інноваційної продукції, освоєння інтелектуальних цифрових технологій, проведення науково-дослідних робіт;
- акцентування інтелектуально-інноваційних процесів на екологічних засадах сталого розвитку [3, с. 19].

ПРОБЛЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА РОЗВИТКУ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ РЕГІОНУ

Одним із найважливіших аспектів у процесах обґрунтування організаційно-економічних засад активізації детермінант інтелектуально-інноваційного розвитку регіонів в умовах цифровізації є забезпечення ефективного управлінського впливу на цей процес. Із різноманіття концепцій щодо управління розвитком регіонів та інтелектуально-інноваційними детермінантами для забезпечення результативності та ефективності розвитку в умовах цифровізації слід виокремити такі управлінські засади, що базуються на різних концептуальних положеннях щодо:

- типу реагування (реактивний та проактивний) на імпульси розвитку внаслідок впровадження інтелектуально-інноваційних засад розвитку регіонів;
- методів здійснення управлінського впливу на процес активізації інтелектуально-інноваційних детермінант розвитку регіонів в умовах цифровізації через нормативно-правові норми та регіональні інституції;
- характеру залучення інтелектуального капіталу та компетенцій населення, особливо щодо цифровізації економічних процесів до формування напрямів регіонального розвитку та відповідальності за отримані результати;
- способу організації управлінського впливу через створення інноваційної економічної структури регіону.

Цифровізація економічних процесів вимагає уваги до обґрунтування нових засад організаційно-економічного забезпечення активізації інтелектуально-інноваційних детермінант розвитку регіонів.

До складових організаційно-економічних засад активізації інтелектуально-інноваційних детермінант розвитку регіональних економічних систем в умовах цифровізації слід віднести наступні складові (рис. 1):

- фінансово-інвестиційну, що передбачає ефективне перерозподілення та залучення інвестиційних процесів для активізації інтелектуальної праці та науково-інноваційної діяльності в регіонах та фінансування проектів, що пов'язані із сучасними тенденціями цифровізації економічних процесів. Також ця складова організаційно-економічного забезпечення має вагомe значення для загального ресурсозабезпечення регіонального розвитку в умовах становлення постіндустріальної економіки;
- техніко-технологічну, що передбачає розподіл функцій із генерації, комерціалізації, дифузії креативних інтелектуально-інноваційних ідей та інноваційних розробок в умовах цифровізації економіки, стимулювання впровадження нових процесів, технологій та ідей у виробничій сфері, у тому числі в напрямі формування смартспеціалізації регіонів, що спроможне підвищити їхню конкурентоспроможність як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках;
- інституційно-правова, що гарантує збереження базових принципів та дотримання в нових стандартах етичних, моральних, ринкових засад ефективності активізації детермінант розвитку регіональних економічних систем в умовах цифровізації, а також створення нових інституціональних стимулів для регіонального розвитку на інтелектуально-інноваційній основі в умовах цифровізації економіки;
- інформаційно-логістичну, яка спрямовує функціональний вплив організаційно-економічних засад на поширення та актуальність даних про середовище активізації інтелектуально-інноваційних детермінант, закономірності й тенденції розвитку регіонів з урахуванням наявних можливостей та загроз економічного розвитку, креативність і можливості цифрових технологій та їх узгодженість зі стратегічними завданнями розвитку регіону, передбачає аналітику та логістизацію інформаційних потоків між сферами економічної діяльності й певними територіями регіону, включаючи у процеси розвитку депресивні, відсталі райони;

- матеріально-ресурсну, що забезпечує активізацію інтелектуально-інноваційних детермінант; її функціонування спрямовується на адаптацію та інституалізацію цифровізації відповідно до наявних матеріально-ресурсних можливостей регіонів та використання їх латентного потенціалу для економічного розвитку за умов активізації інтелектуально-інноваційних детермінант.

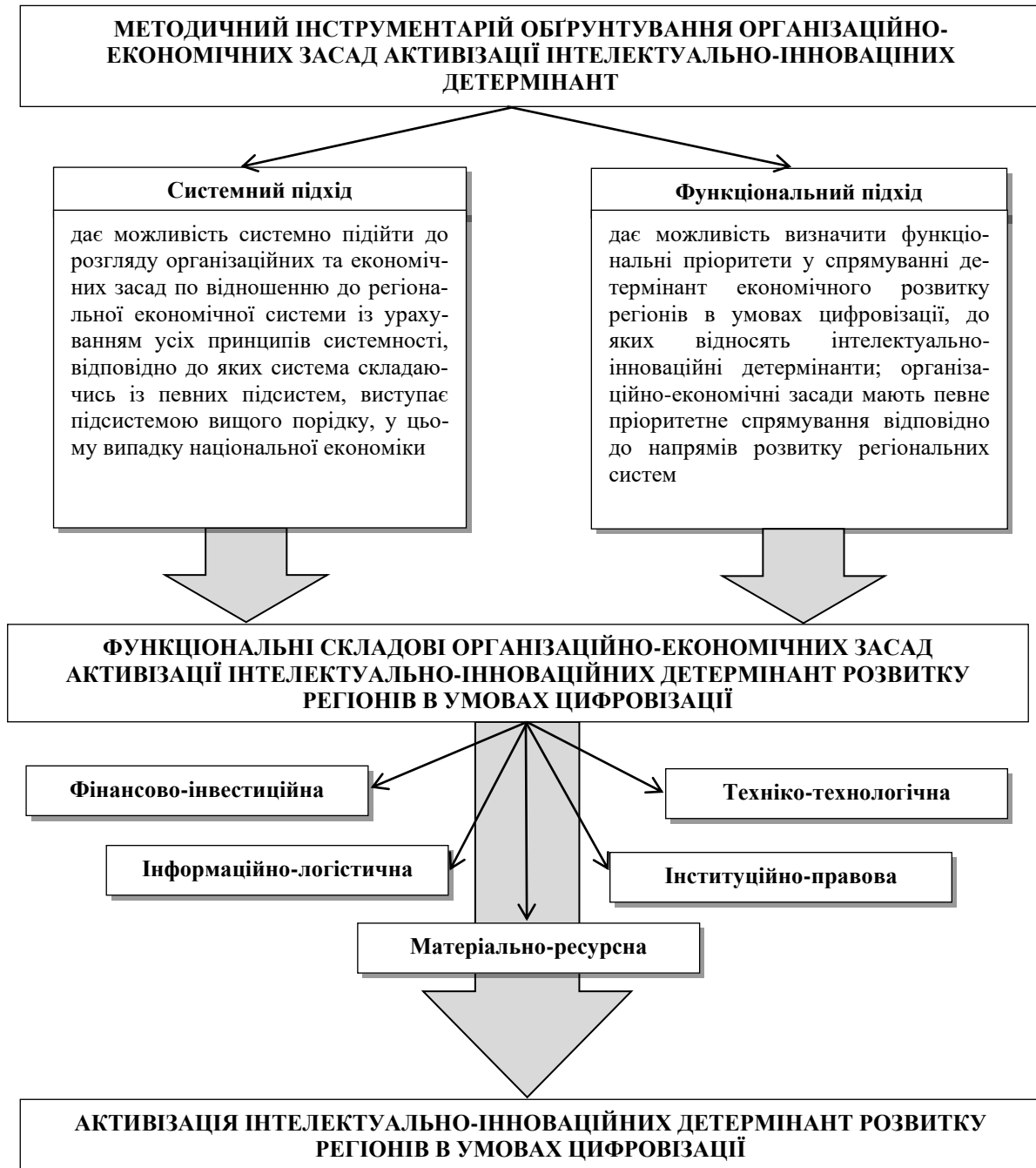

Рис. 1. Організаційно-економічні засади активізації інтелектуально-інноваційних детермінант розвитку регіонів в умовах цифровізації

Джерело: побудовано авторами дослідження

Висновки та пропозиції. Формування організаційно-економічних засад за використанням системно-функціонального підходу до формалізації активізації інтелектуально-інноваційних детермінант розвитку регіональних економічних систем в умовах цифровізації сприятиме досягненню поставлених цілей стратегічного розвитку регіонів.

ПРОБЛЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА РОЗВИТКУ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ РЕГІОНУ

У результаті використання системно-функціонального підходу було обґрунтовано складові організаційно-економічних засад активізації інтелектуально-інноваційних детермінант розвитку регіональних економічних систем в умовах цифровізації економіки, до яких належать: фінансово-інвестиційна, техніко-технологічна, інституційно-правова, інформаційно-логістична, матеріально-ресурсна складові.

Подальших досліджень вимагають питання оцінювання ефективності впровадження організаційно-економічних засад активізації розвитку інтелектуально-інноваційних детермінант розвитку регіонів в умовах цифровізації.

Список використаних джерел:

1. Інноваційні підходи до регіонального розвитку в Україні : аналіт. доп. /за ред. С. О. Білої. – К. : НІСД, 2011. – 80 с.
2. Бутко М. П. Інтелектуальний капітал як чинник модернізації регіонального економічного простору : монографія / М. П. Бутко, О. В. Попело. – Ніжин : Аспект-Поліграф. 2014. – 372 с.
3. Дергалюк Б. В. Роль інтелектуального капіталу для здійснення структурної модернізації регіональної економіки / Б. В. Дергалюк // Інвестиції: практика та досвід. – 2020. – Вип. 5-6. – С. 17-20.
4. Інноваційний розвиток економіки: модель, система управління, державна політика : монографія / за ред. Л. І. Федулової. – К. : Основа, 2005. – 552 с.
5. Краус Н. М. Цифрова економіка: тренди та перспективи авангардного характеру розвитку [Електронний ресурс] / Н. М. Краус, О. П. Голобородько, К. М. Краус // Ефективна економіка. – 2018. – № 1. – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2018/8.pdf.
6. Куценко Т. М. Теоретичні основи формування стратегії інноваційного розвитку в контексті інтенсифікації інноваційних процесів / Т. М. Куценко // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2012. – № 4. – С. 308-317.
7. Тульчинська С. О. Інтелектуально-інноваційна модернізація економіки України: теоретико-методологічні аспекти : монографія / С. О. Тульчинська. – К. : НТУУ «КПІ», 2009. – 488 с.
8. Тульчинська С. О. Перспективи та доміанти розвитку інтелектуально-інноваційної системи регіонів України: монографія/ С. О. Тульчинська. – Херсон : Вид-во «ПП Вишемирський В.С.», 2014. – 210 с.
9. Тульчинський Р. В. Детермінанти становлення нового регіоналізму: теорія, методологія, практика : монографія / Р. В. Тульчинський. – Херсон : Вид-во «ПП Вишемирський В.С.», 2018. – 400 с.

References

1. Bila, S.O., Zhalilo, Ya.A., Shevchenko, O.V., & Zhuk, V.I. (2011). *Innovatsiyni pidkhody do rehional'noho rozvytku v Ukraini [Innovative approaches to regional development in Ukraine]*. NISS.
2. Butko, M.P., & Popelo, O.V. (2014). *Intelektualnyi kapital yak chynnyk modernizatsiyi rehional'noho ekonomichnoho prostoru [Intellectual capital as a factor in the modernization of the regional economic space]*. Aspect-Polygraph.
3. Dergalyuk, B.V. (2020). Rol intelektual noho kapitalu dlia zdiisnennia strukturnoi modernizatsii rehionalnoi ekonomiky [The role of intellectual capital for the structural modernization of the regional economy]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, 5-6, 17-20.
4. Fedulova, L. (2005). *Innovatsiyni rozvytok ekonomiky: model, systema upravlinnia, derzhavna polityka [Innovative economic development: model, management system, public policy]*. Osнова.
5. Kraus, N.M., Holoborodko, O.P., & Kraus, K.M. (2018). Tsyfrova ekonomika: trendy ta perspektyvy avanhardnoho kharakteru rozvytku [Digital economy: trends and prospects of avant-garde development]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*. http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2018/8.pdf.
6. Kutsenko, T.M. (2012). Teoretychni osnovy formuvannia stratehii innovatsiinoho rozvytku v konteksti intensyfikatsii innovatsiinykh protsesiv [Theoretical bases of formation of strategy of innovative development in the context of intensification of innovative processes]. *Marketing i menedzhment innovatsii – Marketing and innovation management*, 4, 308-317.

7. Tulchynska, S.O. (2009). *Intelektual'no-innovatsijna modernizatsiia ekonomiky Ukrainy: teoretyko-metodolohichni aspekty [Intellectual-innovative modernization of the Ukrainian economy: theoretical and methodological aspects]*. NTUU «KPI».

8. Tulchynska, S.O. (2014). *Determinanty stanovlennia novoho rehionalizmu: teoriia, metodolohiia, praktyka [Determinants of the emergence of a new regionalism: theory, methodology, practice]*. Vyd-vo «PP Vyshemyrskyi V.S.».

9. Tulchynskyi, R.V. (2018). *Determinanty stanovlennia novoho rehionalizmu: teoriia, metodolohiia, praktyka [Determinants of the emergence of a new regionalism: theory, methodology, practice]*. Vyd-vo «PP Vyshemyrskyi V.S.».

Отримано 24.11.2021

UDC 330.34:332.142

Semen Khanin

PhD in Economics, Associate Professor getter
in the Management, Marketing and Public Administration
PHEI “Academician Yuriy Bugay International Scientific and Technical University” (Kyiv, Ukraine)
E-mail: felix@ukr.net. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0003-1520-9504>

Marta Derhaliuk

PhD in Economics, Assistant Professor of Economics and Entrepreneurship Department
National Technical University of Ukraine “Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute” (Kyiv, Ukraine)
E-mail: marta17.06@ukr.net. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0002-9244-1625>
ResearcherID: [ABG-1612-2021](https://orcid.org/0000-0002-9244-1625)

ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC PRINCIPLES OF ACTIVATION OF DETERMINANT OF INTELLECTUAL AND INNOVATIVE DEVELOPMENT OF REGIONS IN THE CONDITIONS OF DIGITALIZATION

The article substantiates the use of system-functional approach of organizational and economic principles of activation of determinants of intellectual and innovative development of regional economic systems in terms of digitalization of economic processes. It was found that the determining factor in ensuring the development of the region is the available intellectual capital and innovation potential, as well as an effective organizational and economic mechanism for their activation and use in the context of digitalization of economic processes. A system-functional approach was used to conduct the study. The system approach allows a systematic approach to the consideration of organizational and economic principles in relation to the regional economic system, taking into account all the principles of systematization, according to which the system consists of certain subsystems and is a subsystem of higher order, in this case the national economy. The functional approach makes it possible to determine the functional priorities in the direction of the determinants of economic development of regions in the context of digitalization, which include intellectual and innovative determinants. According to the functional approach, organizational and economic principles have a certain priority in accordance with the directions of development of regional systems. The managerial principles of activation of intellectual and innovative determinants based on various conceptual provisions concerning the type of managerial response to development impulses, management methods, ways of organizing managerial influence are considered. The components of organizational and economic support for the activation of intellectual and innovative determinants of regional development in terms of digitalization, which include: financial and investment, technical and technological, institutional and legal, information and logistics, material and resource components. The formation of organizational and economic principles using a system-functional approach to formalizing the activation of intellectual and innovative determinants of regional economic systems in the context of digitalization will contribute to achieving the goals of strategic development of regions.

Key words: intellectual and innovative determinants; organizational and economic principles; digitalization; region; regional economic system; regional development; post-industrial economy.

Fig.: 1. References: 9.